

Yttrande över betänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – Nationell samordning och kommunernas ansvar (SOU 2016:92)

Dnr Ku2017/00232/D

Skolverket lämnar följande yttrande på ovanstående betänkande. Yttrande är avgränsat till sådant som rör myndighetens verksamhetsområde och de frågor som departementet ställt i samband med remitteringen av ärendet.

Sammanfattning

- Skolverket anser att det även fortsättningsvis ska finnas en myndighet på nationell nivå som ansvarar för samordningen av det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Vilken myndighet som är mest lämpad att överta ansvaret kan Skolverket inte uttala sig om.
- Skolverket tillstyrker förslaget om att det även fortsättningsvis ska finnas en orostelefon och att målgruppen för telefonen i första hand bör vara anhöriga och andra enskilda personer som behöver råd och stöd.
- Skolverket anser att samordnaren inte i tillräcklig utsträckning belyst och analyserat vilka åtgärder skolan kan och ska vidta mot våldsbejakande extremism. Skolverket vill utifrån myndighetens förståelse av skolans uppdrag framföra betydelsen av en skola som präglas av inkludering och tillitsfulla relationer och en skola som bidrar till att alla elever ges möjlighet att utveckla kunskaper och förmågor så att de kan stå emot våldsbejakande budskap. Det breda arbetet med alla elever är utgångspunkten för skolans roll i att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Skolans arbete med att förebygga att unga människor dras till våldsbejakande extremism får inte bli ett arbete mot extrema åsikter.
- Samordnaren framhåller lokal samverkan mellan företrädare för polis, socialtjänst, skola och fritidsverksamhet samt lägesbilder som centrala delar i arbetet mot våldsbejakande extremism. Skolverket anser att det är oklart vad samordnaren menar att föremålet för samverkan är, vad lägesbilderna ska innehålla och vad personal från skolan kan och ska bidra med.
- Skolverket anser att de rättsliga förutsättningarna för samverkan mellan företrädare för polis, socialtjänst, skola och fritidsverksamhet samt framtida-

gandet av så kallade lägesbilder inte har analyserats i tillräcklig utsträckning. De åtgärder som samordnaren rekommenderar måste ligga inom ramen för gällande lagstiftning.

Avsnitt 6.4

Skolverket anser att det även fortsättningsvis ska finnas en myndighet på nationell nivå som ansvarar för samordningen av det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Skolverket har bl.a. behov av att samverka med andra myndigheter som arbetar med demokratifrågor och i frågeställningar som rör vilka åtgärder skolan kan och ska vidta mot våldsbejakande extremism.

Det är inte möjligt för Skolverket att peka ut vilken myndighet som är mest lämpad att överta ansvaret. För att undvika avbrott i arbetet med samordningen bör vikt läggas vid att den myndighet som får uppdraget har förutsättningar att kunna integrera uppgiften i sitt nuvarande uppdrag.

Avsnitt 6.6

Skolverket anser att frågan om det behövs en länsvis samordning är beroende av hur uppdraget till den nationellt samordnade myndigheten kommer att formuleras. För att samordningen ska fungera är det nödvändigt att det är tydligt vilket ansvar som kommer att vila på den myndigheten och vilket ansvar länsstyrelserna har.

Avsnitt 6.9.2

Skolverket tillstyrker förslaget att det även fortsättningsvis ska finnas en orostelefon och att målgruppen för denna i första hand bör vara anhöriga och andra enskilda personer som behöver råd och stöd. När det gäller frågor från personal i skolan om och hur t.ex. en anmälan till socialnämnden ska göras så bör personal i skolan i första hand få stöd från huvudman och rektor. Sekretess kan göra att det inte är möjligt att vända sig till orostelefonen för att få hjälp.

Avsnitt 7.2

Samordnaren framhåller samverkan mellan företrädare för polis, socialtjänst, skola och fritidsverksamhet samt framtagandet av så kallade lägesbilder som centrala delar i arbetet mot våldsbejakande extremism. Även om samordnaren i den nationella strategin mot våldsbejakande extremism har angett att samverkan och lägesbilderna i första hand syftar till att synliggöra kommunens utmaningar på en generell nivå, anser Skolverket att det finns oklarheter om innehåll, vilken nivå arbetet ska fokusera på (individnivå eller övergripande kommundnivå) och vad personal från skolan kan och ska bidra med. Skolverket anser också att de rättsliga förutsättningarna inte analyserats i tillräcklig utsträckning. Beroende på hur arbetet organiseras och vad ändamålet är så kan det väcka komplicerade rättsliga frågor som bl.a. rör grundläggande fri- och rättigheter, sekretess, tystnadsplikt och behandling av personuppgifter.

Avsnitt 7.3.2

Skolverket anser att samordnaren inte i tillräcklig utsträckning belyst och analyserat vilken roll skolan har i arbetet mot våldsbejakande extremism samt vilka åtgärder skolan kan och ska vidta mot våldsbejakande extremism. Det är t.ex. oklart vad samordnaren avser med så kallade stödjande samtal och vad samordnaren menar att personal i skolan i praktiken ska göra. Avsnittet innehåller en uppräkningslista av olika bestämmelser, men någon egentlig analys av vad de innebär och hur de förhåller sig till varandra görs inte. Till exempel hänvisar samordnaren till samverkansskyldigheten i 29 kap. 13 § skollagen (2010:800) utan att analysera vad den faktiskt medför.

I avsnittet hänvisar samordnaren till material som Skolverket gett ut. Samordnaren hänvisar till ett material som uppges heta ”De demokratiska värdena, elevernas delaktighet och inflytande, ska vara lika centrala i utbildningen som kunskaper i olika skolämnen”. Det är sannolikt forskningsöversikten ”Delaktighet för lärande” som samordnaren syftar på. Vad gäller materialet ”Teaching controversial issues” så vill Skolverket framhålla att det ska stödja lärarna på fler sätt än att hantera situationer när elever ger uttryck för extremistiska uppfattningar.

Skolverket vill framhålla att kunskaper om och förmågan att kunna kritiskt granska och värdera information är något som lyfts fram i läroplanerna. Skolverket erbjuder också stödmaterial om informationssökning och källkritik.

Mikael Halápi
Vikarierande generaldirektör

Ingrid Brännare
Rådgivare

Denna yttrande har beslutats av vikarierande generaldirektör Mikael Halápi. I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Kjell Hedwall, rättschefen Jonas Nordström och rådgivaren Ingrid Brännare (föredragande) deltagit.